

Sygn. akt II USK 186/22

POSTANOWIENIE

Dnia 14 grudnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania W.W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Szczecinie

o odpowiedzialność członka zarządu z tytułu nieopłaconych składek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 grudnia 2022 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 13 stycznia 2022 r., sygn. akt III AUa 1683/21,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

**2) zasądza od odwołującego się na rzecz organu rentowego
kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 13 stycznia 2022 r. oddalił apelację wniesioną przez odwołującego się W.W. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 10 września 2018 r., którym zmieniono decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Szczecinie z dnia 1 grudnia 2009 r., stwierdzając, że odwołujący się jako członek zarządu „G.” Sp. z o.o. w S. nie odpowiada solidarnie z tą Spółką całym swoim majątkiem za jej zobowiązania z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczenie zdrowotne

oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za październik 2004 r. oraz oddalono odwołanie w pozostałym zakresie.

Odwołujący się W.W. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 13 stycznia 2022 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego, to jest art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1540, ze zm., dalej jako Ordynacja podatkowa) w związku z art. 31 i art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 423, ze zm., dalej jako ustawa systemowa), a także naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 355 k.p.c. i art. 61 § 4 k.p.a. w związku z art. 123 ustawy systemowej.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, które zawarł w pytaniu: czy w sytuacji, gdy w toku postępowania zainicjowanego odwołaniem od decyzji organu rentowego obciążającej osobę trzecią (członka zarządu) odpowiedzialnością za zaległości spółki z o.o. z tytułu składek, tenże organ rentowy potwierdzi fakt przedawnienia tych zaległości, co jest równoznaczne z ich wygaśnięciem (nieistnieniem), sąd może orzekać *ad meritum* o takich nieistniejących zaległościach, czy też w oparciu o art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 355 k.p.c. powinien wydać orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego i umorzeniu postępowania z uwagi na to, że wydanie wyroku stało się zbędne (bezprzedmiotowe)?

Zdaniem skarżącego, w sprawie istnieje ponadto potrzeba wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości, to jest: (-) art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej w części, w której przepis ten zezwala na przeniesienie odpowiedzialności za zaległości spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na członka zarządu tej spółki, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się bezskuteczna - w celu rozwiania wątpliwości, czy wskazana w tym przepisie bezskuteczna egzekucja z majątku spółki powinna dotyczyć tylko tych skonkretyzowanych zaległości, które zostały przeniesione na członka zarządu spółki, czy też może dotyczyć jakichkolwiek innych zaległości egzekwowanych

przeciwko spółce kiedykolwiek w przeszłości, za które członek zarządu nie odpowiada solidarnie ze spółką? (-) art. 116 § 1 pkt 1 lit. a Ordynacji podatkowej w celu rozwiania wątpliwości, czy dla uznania, że zachodzi negatywna przesłanka obciążenia członka zarządu spółki z o.o. odpowiedzialnością za zaległości z tytułu składek, wystarczające jest złożenie we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości spółki, czy też konieczne jest ogłoszenie upadłości w następstwie złożenia takiego wniosku?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada również przypomnieć, że w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku (sporządzonym odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które

wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, oznacza to w praktyce, że zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa wymaga z kolei od skarżącego określenia, które przepisy wymagają wykładni Sądu Najwyższego, ze wskazaniem, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości, lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Ponadto konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada

2003 r., II UK 184/03, z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04, czy też z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07). W przypadku powoływania się na rozbieżności w orzecznictwie konieczne jest także, choćby przykładowe, wskazanie orzeczeń, w których ten sam przepis prawa byłyby odmiennie wykładany. Należy również podkreślić, iż nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP – wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżącego nie spełnia wyżej określonych kryteriów, ponieważ wszystkie problemy prawne zasygnalizowane zarówno w pytaniu nazwanym istotnym zagadnieniem prawnym, jak i w tej części wniosku, która miała uzasadniać potrzebę wykładni przepisów prawa materialnego (art. 116 Ordynacji podatkowej) zostały już rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, bądź nie mieszczą się w stanie faktycznym sprawy.

Jeśli chodzi o sugerowane przez skarżącego zagadnienie prawne, to odpowiedzi na nie udzielił już Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 września 2021 r., II UZ 12/21, zapadłym zresztą w sprawie, w której została obecnie wniesiona skarga kasacyjna. Sąd Najwyższy, odwołując się do swoich wcześniejszych orzeczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 grudnia 2009 r., III UK 44/09, LEX nr 578157; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210 oraz z dnia 15 lipca 2014 r., II UK 492/13, OSNP 2015 nr 11, poz. 252) wyjaśnił bowiem, że sąd rozpoznający odwołanie od decyzji ustalającej odpowiedzialność członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za zaległości składowe tej spółki nie ma nie tylko obowiązku, ale i uprawnienia do badania kwestii przedawnienia zobowiązania wynikającego z tej decyzji, albowiem wykracza to poza ramy przedmiotu sporu poddanego mu pod osąd. Przedawnienie zobowiązania wynikającego z decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej, o którym mowa w art. 118 § 2 Ordynacji podatkowej, nie stanowi

elementu stosunku prawnego będącego przedmiotem decyzji ustalającej taką odpowiedzialność (por. również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2008 r., I UK 151/08, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 146). Istotne jest tylko, czy zostały zachowane terminy wynikające z art. 118 § 1 Ordynacji podatkowej.

W postanowieniu z dnia 16 września 2021 r., II UZ 12/21 podkreślono również, że w postępowaniu wywołanym odwołaniem do sądu ubezpieczeń społecznych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji na datę jej wydania (w okolicznościach faktycznych sprawy jest to zaś decyzja organu rentowego z dnia 1 grudnia 2009 r. dotycząca odpowiedzialności skarżącego jako członka zarządu spółki kapitałowej za zobowiązania składkowe tej Spółki i to ona wyznacza granice sporu w sprawie sądowej). Jeżeli natomiast chodzi o przedawnienie, to w granicach sporu sądowego wyznaczonego treścią zaskarżonej decyzji istotne jest tylko to, czy upłynął termin określony przepisami na wydanie tej decyzji (art. 118 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy systemowej). Z tej przyczyny obowiązująca w „klasycznym” procesie cywilnym reguła wyrażona w art. 316 § 1 k.p.c., zgodnie z którą sąd bierze pod uwagę stan rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy, doznaje wyjątku w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, ze względu na jego szczególny, odwoławczy charakter (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2014 r., II UK 76/14, LEX nr 1777882). Kwestia przedawnienia należności składkowych aktualizuje się natomiast dopiero na etapie postępowania egzekucyjnego, czyli w sytuacji, gdy chodzi o wykonanie zobowiązania wynikającego z prawomocnej decyzji dotyczącej obciążenia osoby trzeciej, w tym przypadku członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, za zaległości składkowe tej spółki, a zatem dopiero po prawomocnym rozstrzygnięciu sporu sądowego co do prawidłowości orzeczenia o odpowiedzialności osoby trzeciej za zaległości składkowe (por. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 czerwca 2010 r., II UK 37/10, OSNP 2011 nr 23-24, poz. 302 oraz z dnia 26 maja 2011 r., II UK 360/10, LEX nr 901610). Podsumowując, Sąd Najwyższy w omawianym postanowieniu wyraził pogląd prawny, zgodnie z którym stwierdzenie w toku postępowania sądowego zainicjowanego odwołaniem od decyzji dotyczącej odpowiedzialności członka zarządu spółki kapitałowej za zobowiązania składkowe, że doszło do przedawnienia tych należności, nie stanowi

podstawy do uchylenia zaskarżonej decyzji i przekazania sprawy organowi rentowemu celem umorzenia postępowania w sprawie.

Odnosząc się natomiast do przedstawianej przez skarżącego potrzeby wykładni art. 116 Ordynacji podatkowej trzeba zauważyć, że „bezskuteczność egzekucji przeciwko spółce” jest kluczowym elementem konstrukcji odpowiedzialności z art. 116 Ordynacji podatkowej, a wyjaśnienia sformułowanego w tym przepisie pojęcia Sąd Najwyższy dokonał przede wszystkim w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 13 maja 2009 r., I UZP 4/09 (OSNP 2009 nr 23-24, poz. 319). W orzeczeniu tym stwierdzono, że przez „bezskuteczność egzekucji” należy rozumieć stan rzeczy, w którym nie ma jakichkolwiek wątpliwości, iż nie zachodzi żadna możliwość zaspokojenia egzekwowanej wierzytelności z jakiegokolwiek części majątku dłużnika, co może być stwierdzone nie tylko postanowieniem o umorzeniu postępowania egzekucyjnego ze względu na jego bezskuteczność, ale także postanowieniem o umorzeniu postępowania upadłościowego lub o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości. Istotne jest to, aby na dzień wydania przez organ rentowy decyzji przenoszącej na członka zarządu odpowiedzialności za zaległości składkowe spółki nie posiadała ona jakiegokolwiek majątku, z którego byłoby możliwe zaspokojenie wierzytelności organu rentowego (por. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 lipca 2009 r., I UK 49/09, LEX nr 529769; z dnia 2 września 2009 r., II UK 336/08, LEX nr 533102; z dnia 14 kwietnia 2010 r., III UK 83/09, LEX nr 602074; z dnia 23 marca 2012 r., II UK 152/11, LEX nr 1170997; z dnia 25 kwietnia 2012 r., II UK 218/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 90). W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że bezskuteczność egzekucji, która polega na braku możliwości przymusowego zaspokojenia wierzyciela publicznoprawnego w toku wszczętej i przeprowadzonej przez właściwe organy egzekucji skierowanej do majątku spółki, może być wykazana nie tylko na podstawie postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego, ale także w inny sposób, który nie podaje w wątpliwość oceny, że środki majątkowe dłużnika nie wystarczały na zaspokojenie istotnej (znaczej) części długu (por. między innymi wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 października 2013 r., III UK 154/12, LEX nr 1463908; z dnia 24 września 2015 r., II UK 297/14, LEX nr 1816557 czy postanowienie z dnia 12 września 2018 r., III UK 177/17, LEX

nr 2549448). Bezskuteczność egzekucji to stan obiektywny, wynikający z braku majątku, który sprawia, że potencjalna egzekucja nie pozwoliłaby zaspokoić wierzytelności w całości lub w części (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2016 r., II UK 315/15, LEX nr 2120893). W wyroku z dnia 11 sierpnia 2016 r., II UK 315/15 (LEX nr 2120893) Sąd Najwyższy stwierdził z kolei, że egzekucji nie prowadzi się dla uzyskania formalnego stwierdzenia jej bezskuteczności, lecz w celu spieniężenia majątku spółki i zaspokojenia wierzyciela. Decyduje zatem majątek spółki, który jest poszukiwany w egzekucji a wcześniej powinien być wskazany.

Zgodnie z ustaleniami faktycznymi poczynionymi w sprawie, którymi Sąd Najwyższy jest związany w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), co oznacza, że w przypadku poddania skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu musiałby uwzględnić owe ustalenia przy rozpatrywaniu kasacyjnych zarzutów naruszenia prawa materialnego, decyzja obciążająca skarżącego odpowiedzialnością za zobowiązania składkowe Spółki została wydana dopiero po stwierdzeniu przez Komornika bezskuteczności egzekucji z powodu braku majątku, z którego można zaspokoić zaległe składki. Skarżący nie wskazał natomiast mienia Spółki, z którego egzekucja umożliwiłaby zaspokojenie zaległości składkowych w znacznej części. Na tym etapie ustalenie, czy egzekucja dotyczyła także zaległości składkowych obciążających skarżącego, nie miało więc jakiegokolwiek znaczenia, skoro ewentualna próba wyegzekwowania tych zaległości i tak nie byłaby możliwa, a jak to już wcześniej zostało podniesione, bezskuteczność egzekucji to stan obiektywny, wynikający z braku majątku, który sprawia, że potencjalna egzekucja nie pozwoliłaby zaspokoić wierzytelności w całości lub w części, zaś egzekucji nie prowadzi się dla uzyskania formalnego stwierdzenia jej bezskuteczności, lecz w celu spieniężenia majątku spółki i zaspokojenia wierzyciela.

Nie występuje również potrzeba wykładni art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej w zakresie, który wynika z ostatniego pytania sformułowanego przez skarżącego. Odpowiedzialność przewidziana w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej jest oparta na konkretnych przesłankach egzoneracyjnych, wśród których występuje między innymi zgłoszenie przez członka zarządu we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości lub doprowadzenie do wszczęcia postępowania

zapobiegającego ogłoszeniu upadłości (postępowanie układowe) albo wykazanie, że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło bez jego winy (por. szerzej na ten temat wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2014 r., III UK 201/13, OSNP 2016 nr 3, poz. 34). Jak ustaliły jednak Sądy obu instancji, skarżący złożył co prawda w dniu 29 września 2004 r. wniosek o ogłoszenie upadłości Spółki, ale wniosek ten został prawomocnie zwrócony z powodu niespełnienia wymogów formalnych, co oznaczało, że nie wywołał jakichkolwiek skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem takiego pisma do sądu (art. 130 § 2 k.p.c.), a zatem musiał być traktowany jakby w ogóle nie został złożony. W tej sytuacji rozważania dotyczące ewentualnych skutków złożenia takiego wniosku są w okolicznościach faktycznych sprawy zupełnie bezprzedmiotowe.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że skarżący nie wykazał potrzeby poddania jego skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu. Dlatego, opierając się na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, orzekł jak w sentencji postanowienia.

as

I.n